

L'home senzill

PAU DITO TUBAU

La rebel·lió

Joseph Roth (trad. de Judith Vilar)

Ensiola

117 pàg. 15 euros

Periodista de prestigi al Berlín de la dècada de 1920, Joseph Roth (1894-1939) combinava la crònica d'esdeveniments amb acumulacions d'estats d'ànim, comentaris i opinions, sempre més procliu a la crònica personal i anecdòtica feta arran dels fets que al què, qui, com, quan, on i per què de l'ofici. A les novel·les, en canvi, donava a tot un to una mica religiós, no només en sintonia amb el realisme pietós o empès per la idea d'insignificança de les coses de Maupassant i de Txèkhov, sinó amb un alè bíblic d'herència jueva que a vegades feia transcendir les trames i les assimilava a esquemes mig històrics mig mítics, com ara en la peripècia del protagonista de *La rebel·lió* (1924), Andreas Pum.

El pobre Andreas és un mutilat de la Primera Guerra Mundial que rep una llicència estatal per tocar pel carrer l'orgue de maneta, creu en un déu que reparteix les medalles segons els mèrits i anomena pagans els homes que han oblidat la guerra i l'aniversari del Kàiser. Amb una creu, una llicència i una medalla en té prou per viure feliç, fins que un seguit de desgràcies que semblen sorgides de la maledicció divina, però també de la denúncia humana —Roth va arribar a firmar com “Josep el roig”—, el duen a la falta de fe en un imperi que s'enfonsa i un Déu que l'abandona. “Deu ser jueu!”, rebla un home que acusa en fals Andreas dalt d'un tramvia, no gaire després d'haver rebut acusacions de mentider, espia i bolxevic.

Esclafat per la burocràcia estatal, el personatge perd la fe, es lamenta i s'aboca al buit. Roth combina la crisi moral i religiosa del personatge amb un punt una mica picant de crítica social i un enfocament que casa en part amb els pos-

tulats de la Nova Objectivitat, el retorn al realisme després del parèntesi expressionista. La caiguda de l'imperi i la fallida de la societat burgesa impulsen el desencís del protagonista, però la incomprensió i les injúries a Déu, a la manera de Job però amb l'estil d'un deliri com els descrits per la psicologia moderna, queden matisats pel retrat complet i crític d'un període de la vida d'un home senzill abassegat per una època turbulenta.

El darrer Roth —després de la inacabada *La teranyina* i d'*Hotel*

Savoy, *La rebel·lió*, l'obra recuperada ara per Judith Vilar, és la tercera novel·la breu d'una dilatada producció—, el que un cop escrita la nostàlgica *La marxa de Radetzky* encara va tenir temps de culminar dues obres majors, *La llegenda del Sant Bevedor* i *Leviatà*, fins i tot va deixar de creure en les narracions com a cos de combat o com a forma afable d'esperança en l'espera: imbuït d'una negativitat històrica i biogràfica sense aturador, ja només creia en el descrèdit i en el naufragi com a únic refugi.

Obra de George Grosz *Daum es casa amb el seu pedant autòmat el maig de 1920; John Heartfield està molt content amb la boda.*

Quan la premsa anava bé

XAVIER DILLA

La Barcelona pecadora. Els reportatges de l'Àngel bohemi

Domènec de Bellmunt (edició de Francesc Canosa)

Acontravent Editors

196 pàgines. 20 euros

Ara que la premsa escrita pateix la crisi amb un cruiximent de dents esfereïdor, aclaparada pels ERE, la liquidació de suplement i el tancament d'edicions en paper, llegir els reportatges de *La Barcelona pecadora*, escrits per Domènec de Bellmunt (1903-1993) als anys 30, ve a ser com acostar-se al paradís perdut del periodisme català. Sobretot si es comparteix l'entusiasme de Francesc Canosa, responsable de la recopilació i autor de l'excel·lent *Apunt biogràfic* que tanca el volum. Que aquells eren uns altres temps ho prova tant una frase circumstancial de Bellmunt (“eren dos quarts de deu del vespre, l'hora de fer el cafè”: aquella Espanya tan endarrerida era, quant a horaris, més europea que la d'ara) com la cita que reporta Canosa d'un periodista nord-americà que visita Barcelona el 1931: “En una ciutat d'un milió d'habitants com és la vostra, hi ha, com a mínim, el doble de periòdics que a Nova York, que en té

set milions”. I una nòmina de periodistes de luxe: Xammar, Pla, Sagarra, Rovira i Virgili, Josep Carner, Ribba, Nicolau d'Oliver... “Els millors cervells de la ploma i les idees”, subratlla Canosa, la majoria entorn del partit Acció Catalana i del diari *La Publicitat*; si allò no va quallar com a pal de paller del catalanisme republicà és perquè Acció Catalana era un “partit més de lectors que d'electors”. Divergien, doncs, una classe intel·lectual avançadíssima i un país que anava per una altra banda.

Bellmunt és un d'aquells brillants periodistes que situen la premsa catalana a la primera línia de la modernitat. Exiliat a París entre 1924 i 1929, hi descobreix, enlluernat, les primeres emissions de televisió i, sobretot, el “reportatge novel·lat”, que importarà aquí. Això que ara trobem ben normal —el reportatge àgil i directe, en primera persona, amb diàlegs vius, canvis de ritme i influència dels llenguatges audiovisuals— representava aleshores una novetat que trencava motlles periodístics caducs i ensoportats. La fórmula, engrescadora i llaminera, es posarà de moda tot seguit. A la quinzena d'articles reunits a *La Barcelona pecadora*, Bellmunt l'empra per presentar la part més fosca de la ciutat: la prostitució, la delinqüència, les presons, els usu-

ers, els suburbis. L'eficàcia de la manera de buscar la notícia és evident, com en el cas de ‘Memòries d'un carterista barceloní’, on gairebé tot l'article es construeix en forma de diàleg amb un pispà que explica el seu historial i els seus mètodes.

Ara, si Bellmunt destaca com a innovador, dubto que el fons dels seus reportatges tingui el mateix mèrit. La seva mirada té, més d'un cop, un punt de sensacionalisme redemptor que fa nosa (“volia plànyer aquelles xicotetes joves i boniques que destruïen les seves joventuts pletòriques amb el verí de la cràpula diària i el foc criminal de l'alcohol”) i una contradictòria complaença a descriure un submón on es diria que no es troba a gust (els articles vénen acompanyats de la breu novel·la *L'Àngel bohemi*, de 1935, on el millor són els diàlegs). D'altra banda, quan visita les barriades on s'amuntega l'allau d'immigració del sud d'Espanya, entén que es tracta d'un problema que afecta el desenvolupament de l'autonomia catalana però exhibeix un xovinisme que nega tenir, i engega perles com: “La gent de casa nostra no sol anar a crear conflictes a ningú”.

Amb tot, la proposta del volum és interessant i pertinent, i ve servida en un disseny tipogràfic elegant enterbolit per un gavadal d'errates.

ELS VOSTRES CLÀSSICS

Bibliografia introductòria

JORDI LLOVET

És cert que hi ha molts autors clàssics que es poden llegir sense cap preparació especial: la tragèdia d'*Èdip Rei* s'entén per ella mateixa; *El convit*, de Plató, no necessita el comentari de Marsilio Ficino (que més aviat distorsiona l'original en nom del cristianisme), i el mateix passa, per exemple, amb Horaci; menys amb Homer o amb Ovidi, que porten més mitologia entre els seus versos.

Segui com vulgui, no és mala idea fer-se una visió de conjunt del que van ser les civilitzacions de Grècia i Roma, i, a la seva ombra, la cultura dels humanistes o fins i tot la dels il·lustrats i la dels romàntics europeus, essent aquests, en termes generacionals, els últims que van practicar un retorn voluntariós i esforçat a les fonts del que, pròpiament, anomenem “els clàssics”.

En aquest sentit, hi ha diversos llibres que poden resultar útils als lectors. Una de les guies més prolixes del llegat de Grècia és la *Historia de la cultura grega*, de Jacob Burckhardt, antigament editat a *Revista de Occidente* (1935-1944), descatalogat en aquest lloc però aviat als quioscs, per un preu mòdic, a *RBA Coleccionables*. Un llibre igualment general, més aviat d'emmarcament històric, sociològic i antropològic, i molt recent, és el de Robin Lane Fox, *La epopeya de Grècia y Roma* (Crítica, 2005), que va de l'èpica homèrica fins a la destrucció de Pompeia, passant per l'època hel·lenística: està molt ben documentat, i no ha agradat massa als filòlegs puristes (Luis Alberto de Cuenca, *Abc*), però ha agradat sobre manera als lectors no especialitzats amb ganes de posseir una visió de conjunt: històrica, cultural, de costums, etcètera.

També és visió de conjunt, encara que estigui decantat cap a les qüestions relatives al culte, a l'ànima, als vius i als morts, el llibre d'Erwin Rohde *Psique [Psiché]. La idea del alma y la immortalidad entre los griegos*, Fondo de Cultura Económica, 1994. Semblant a aquest llibre és el tan famós de Werner Jaeger, *Paideia. Los ideales de la cultura clásica*, que dibuixa un mapa molt vast de les idees de *polis*, civilització, educació i cultura oral i escrita a

“Que cadascú sigui grec
a la seva manera,
però que ho sigui”

la Grècia antiga: aquest llibre, com el precedent, ha estat superat per aportacions més recents, amb base filològica més sòlida, i després de noves descobertes arqueològiques; però aquesta mena de

llibres escrits per homes de grans coneixements desfasats continuen essent, al criteri de moltes persones, els que resulten de més bon llegir: és com *Pensadores griegos. Una historia de la filosofia en la antigüedad*, de Theodor Gomperz, Herder, 2000, que els idealistes prefereixen a la més científica *Historia de la filosofia griega*, de W. K. C. Guthrie, Gredos, 1999-2004, aviat també als quioscs (RBA). Si el lector busca un resum de poques pàgines de la cultura grega antiga, el trobarà a M. I. Finley, *Los griegos en la antigüedad*, Labor, 1996, que abraça gairebé tants anys com el llibre de Fox, però només té 195 pàgines, ben llegidores. Per al terreny literari, encara resulta molt recomanable el llibre de C. M. Bowra *Introducción a la literatura griega*, Gredos, 2008: un llibre esplèndid, escrit amb el bon gust que, en temps més clàssics que els nostres, posseïa sempre un *sir* anglès.

Si el lector té la idea, cosa cada cop més natural, que tan clàssic és Homer com els humanistes italians, francesos o espanyols dels segles XV i XVI, llavors és imprescindible el llibre de R. R. Bolgar *The classical heritage and its beneficiaries*, At the University Press, Cambridge, 1954 (abebooks.com; entre 6 i 112 euros). El mateix pont, encara amb més arcades, entre Grècia i Roma, i els temps moderns, el basteix l'extraordinària antologia d'assajos de Gilbert Highet *La tradició clàssica*, 2 vols., també a Fondo de Cultura Económica, 1996, encara a les llibreries. Aquesta obra comença un estudi sobre la dita “època fosca” del temps de Carlemany, però arriba fins gairebé els nostres dies —Wagner, Whitman, Tolstoi, Camus, Anouilh—, sempre amb el pensament posat en el ressò, l'eco o la influència visibles, a les lletres d'Occident, del gran llegat de Grècia i Roma.

Hi ha dos llibres esplèndids, en italià, en francès i en castellà, que donen una perfecta idea dels costums i de la vida quotidiana a les Grècia i Roma clàssiques: *L'homme grec*, sota la direcció de Jean-Pierre Vernant, Seuil, 1993, i *L'homme romain*, sota la direcció d'Andrea Giardina, Seuil, 1992.

Acantilado ha publicat recentment dos grans llibres sobre cultura i espiritualitat gregues: Bruno Snell, *El descubrimiento del espíritu. Estudios sobre la génesis del pensamiento europeo en los griegos*, 2007, i Oddone Longo, *El universo de los griegos. Actualidad y distancia*, 2009, tots dos situats en el punt exacte en què Grècia es fa present a la consideració dels nostres dies. Després de tot això —ni que sigui amb la lectura d'un sol llibre dels que hem esmentat—, els lectors donaran acompliment a l'aforisme de Goethe: “Que cadascú sigui grec a la seva manera, però que ho sigui”.